

Projektu nr POWR.07.01.00-00-0002/22 pn.:

*„Kursy podnoszące kwalifikacje kadry medycznej udzielającej świadczeń zdrowotnych,
w tym w związku z chorobą zakaźną, w szczególności COVID-19”*

Program Szkolenia dla Logopedów¹⁾

*Zatwierdzam
z upoważnienia Ministra Zdrowia
Piotr Bromber
Podsekretarz Stanu
/dokument podpisany elektronicznie/*

Warszawa 2022

¹⁾ szkolenie dla osób, które spełniają wymagania kwalifikacyjne do wykonywania zawodu logopedy zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej (Dz. U. z 2021 r. poz. 265), rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień (Dz. U. poz. 1285, z późn. zm.) i rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 290, z późn. zm.).

Program szkolenia opracował zespół ekspertów:

1. Pani dr hab. Jolanta Panasiuk, prof. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.
2. Pani dr n. hum. Justyna Żulewska-Wrzosek, konsultant krajowy w dziedzinie neurologopedii.
3. Pani dr n. hum. Ewa Gacka.
4. Pani Małgorzata Kiskowiak – przedstawiciel Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego.
5. Pani Marta Opałka – przedstawiciel Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego.
6. Pan Radosław Jamiołkowski – przedstawiciel Ministerstwa Zdrowia.
7. Pan Tobiasz Janus – przedstawiciel Ministerstwa Zdrowia.

A. Cel ogólny szkolenia.

Szkolenie prowadzone w ramach projektu nr POWR.07.01.00-00-0002/22 pn.: *Kursy podnoszące kwalifikacje kadry medycznej udzielającej świadczeń zdrowotnych, w tym w związku z chorobą zakaźną, w szczególności COVID-19* ma na celu podniesienie kompetencji i umiejętności zawodowych grupy zawodowej logopedów w zakresie udzielanych świadczeń zdrowotnych związanych z chorobą COVID-19.

B. Szczegółowe cele szkolenia.

1. Zapoznanie się z objawami zakażenia koronawirusem SARS-CoV-2, wywołującym chorobę COVID-19 i jego skutkami dla czynności prymarnych, fonacyjnych, językowych i komunikacyjnych.
2. Uzyskanie wiedzy i umiejętności w zakresie diagnozowania i prowadzenia terapii logopedycznej dzieci i dorosłych w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19.
3. Zapoznanie się z procedurami diagnozy i terapii logopedycznej w przypadku zaburzeń połykania, oddychania, fonacji, sprawności językowych i komunikacyjnych w wyniku choroby COVID-19.
4. Zapoznanie się z zasadami wielospecjalistycznej opieki nad pacjentem z chorobą COVID-19 w różnych fazach tej choroby.
5. Zapoznanie się z zakresem odpowiedzialności logopedy za podejmowane procedury logopedyczne, który prowadzi diagnozę i terapię pacjenta z chorobą COVID-19.

C. Czas i forma realizacji szkolenia.

1. Szkolenie trwa 16 godzin dydaktycznych i kończy się egzaminem weryfikującym uzyskaną wiedzę i umiejętności (1 godzina = 45 min.).
2. Szkolenie jest prowadzone za pośrednictwem sieci internetowej z ograniczonym dostępem (w formie online), w okresie 2 dni (nie więcej niż 8 godzin zajęć dziennie).

D. Kadra dydaktyczna.

Organizator szkolenia jest zobowiązany udokumentować, że dysponuje odpowiednią kadrą dydaktyczną, przygotowaną do prowadzenia zajęć teoretycznych w formie wykładów.

Osobami uprawnionymi do prowadzenia zajęć teoretycznych podczas szkolenia są osoby posiadające stopień naukowy co najmniej doktora posiadający uprawnienia do wykonywania zawodu logopedy oraz co najmniej roczne doświadczenie dydaktyczne w zakresie prowadzenia szkoleń.

E. Zakres tematyczny szkolenia.

	Treści modułów szkolenia	Liczba godzin
1.	Moduł I – <i>Podstawowe informacje na temat choroby zakaźnej COVID-19</i>	1
2.	Moduł II – <i>Diagnoza i terapia logopedyczna pacjentów z dysfagią ustno-gardłową w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19</i>	4
4.	Moduł III – <i>Diagnoza i terapia pacjentów z zaburzeniami oddychania w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19</i>	3
5.	Moduł IV – <i>Diagnoza i terapia pacjentów z zaburzeniami głosu w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19</i>	3
6.	Moduł V – <i>Diagnoza i terapia pacjentów z zaburzeniami sprawności językowych i komunikacyjnych w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19</i>	5
7.	Weryfikacja wiedzy i umiejętności – egzamin	
		16

F. Charakterystyka Modułów szkolenia i oczekiwane wyniki szkolenia.

Moduł I

Podstawowe informacje na temat choroby zakaźnej COVID-19.

Czas trwania – 1 godz. dydaktyczna (45 min)

Treści szkolenia:

1. COVID-19 jako choroba zakaźna i sposoby jej rozprzestrzeniania się.

2. Skutki zakażenia (w obrębie rozmaitych układów i narządów organizmu) dla czynności prymarnych, głosu, języka i komunikacji werbalnej.
3. Specyfika zaburzeń czynności prymarnych i mowy spowodowanych zakażeniem koronawirusem SARS-CoV-2 u dzieci i dorosłych.
4. Rekomendowane sposoby postępowania w chorobach zakaźnych, zwłaszcza choroby COVID-19 w czasie wykonywania procedur logopedycznych.
5. Środki ochrony osobistej w trakcie diagnozy i terapii logopedycznej pacjenta z chorobą COVID-19.
6. Dynamika objawów choroby COVID-19 i ich monitorowanie na potrzeby postępowania logopedycznego.

Efekty szkolenia

Uczestnik szkolenia powinien wykazać się wiedzą z zakresu:

1. Istoty, przyczyn i sposobów rozprzestrzeniania się koronawirusów, w tym koronawirusa SARS-CoV-2.
2. Skutków zakażenia koronawirusem, w tym koronawirusem SARS-CoV-2 dla czynności prymarnych, głosu, języka i komunikacji werbalnej u dzieci i dorosłych.
3. Postępowania w chorobach zakaźnych (zwłaszcza chorobą COVID-19) i środkach ochrony osobistej w czasie wykonywania procedur logopedycznych.
4. Dynamiki obrazu klinicznego pacjenta w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19.

Moduł II

Diagnoza i terapia logopedyczna pacjentów z dysfagią ustno-gardłową w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19

Czas trwania – 4 godz. dydaktyczne (4 x 45 min)

Treści szkolenia:

1. Patomechanizm zaburzeń połykania u pacjentów w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19:
 - 1) strukturalne i neurologiczne przyczyny zaburzeń połykania;
 - 2) czynniki ryzyka powikłań podczas i po intubacji oraz w wyniku przedłużonej intubacji;
 - 3) zaburzenia połykania i powikłania wynikające z obecności rurki tracheostomijnej.
2. Alternatywne sposoby żywienia pacjentów z chorobą COVID-19 w Oddziale Intensywnej Terapii.
3. Kliniczne następstwa oraz objawy dysfagii ustno-gardłowej u pacjentów w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19:
 - 1) zachłystowe zapalenie płuc, niedożywienie, odwodnienie, trudność w przyjmowaniu leków, niezamierzona utrata masy ciała, nasilenie objawów innych chorób, obniżenie jakości życia;
 - 2) objawy zaburzeń połykania (zaleganie, penetracje, zakrzuszenie, aspiracja).

4. Metody i narzędzia stosowane w diagnozie dysfagii ustno-gardłowej (wywiad, badanie przesiewowe, ocena kliniczna – CSE, instrumentalne badania czynności połykania).
5. Programowanie terapii logopedycznej pacjenta z dysfagią ustno-gardłową w wyniku choroby COVID-19:
 - 1) postępowanie ukierunkowane na zapobieganie powikłaniom dysfagii ustno-gardłowej;
 - 2) metody adaptacyjne, kompensacyjne, restytucyjne w terapii dysfagii ustno-gardłowej u pacjentów w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19.
6. Znaczenie wielospecjalistycznego zespołu w postępowaniu diagnostycznym i terapeutycznym u pacjenta z dysfagią ustno-gardłową w wyniku choroby COVID-19.

Efekty szkolenia

Uczestnik szkolenia powinien wykazać się:

1. Wiedzą dotyczącą patomechanizmu zaburzeń połykania w wyniku choroby COVID-19.
2. Umiejętnością dostrzegania i opisywania objawów zaburzeń czynności połykania świadczących o ryzyku powikłań (zachłystowe zapalenie płuc, niedożywienie, odwodnienie) u pacjenta z dysfagią ustno-gardłową w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19;
3. Umiejętnością interpretowania wyników badań instrumentalnych czynności połykania na potrzeby terapii logopedycznej pacjenta z dysfagią ustno-gardłową w wyniku choroby COVID-19.
4. Umiejętnością wyznaczania odpowiednich celów i strategii postępowania logopedycznego w odniesieniu do pacjentów z dysfagią ustno-gardłową w wyniku choroby COVID-19.
5. Umiejętnością opracowania programu terapii logopedycznej dla pacjenta z dysfagią ustno-gardłową w wyniku choroby COVID-19 oraz dostosowania metod terapeutycznych do indywidualnych potrzeb pacjenta w zależności od patomechanizmu dysfagii.
6. Wiedzą o zasadach współpracy z innymi specjalistami (lekarzem, dietetykiem, psychologiem, fizjoterapeutą).
7. Wiedzą z zakresu odpowiedzialności logopedów za podejmowane działania diagnostyczno-terapeutyczne wobec pacjentów z dysfagią ustno-gardłową w wyniku choroby COVID-19.

Moduł III

Diagnoza i terapia pacjentów z zaburzeniami oddychania w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19

Czas trwania – 3 godz. dydaktyczne (3 x 45 min)

Treści szkolenia:

1. Objawy zaburzeń czynności oddechowych u pacjentów w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19:
 - 1) zaburzenia toru i typy oddychania;
 - 2) skrócenie fazy wydechowej;
 - 3) osłabienie siły wydechu;
 - 4) zaburzenia równomierności siły wydechu;
 - 5) zaburzenia koordynacji oddechu z wypowiedzanym tekstem;
 - 6) skutki intubacji i długotrwałego leczenia szpitalnego dla przebiegu czynności oddechowych (obniżone napięcie mięśniowe, nieprawidłowa postawa ciała, skrócenie i osłabienie siły wydechu).
2. Sposoby oceny czynności oddychania u pacjentów w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19:
 - 1) dostosowanie metodyki diagnozy logopedycznej do możliwości pacjenta (zróżnicowanie postępowania diagnostycznego w zależności od fazy zdrowienia i stanu klinicznego);
 - 2) ocena czynności oddychania na potrzeby diagnozy logopedycznej na podstawie: mówienia spontanicznego (oddychanie dynamiczne), obserwacji pacjenta w czasie oddychania statycznego, próby maksymalnego czasu fonacji (MCF), prób oceniających siłę i równomierność wydechu oraz umiejętność koordynacji oddechu z wypowiedzanym tekstem;
 - 3) ocena postawy ciała i pracy mięśni oddechowych;
 - 4) interdyscyplinarna ocena zaburzeń czynności oddechowych u pacjenta w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19 (współpraca z pulmonologiem, fizjoterapeutą, psychologiem).
3. Usprawnianie czynności oddechowych u pacjentów w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19:
 - 1) korygowanie postawy ciała;
 - 2) korygowanie toru i typu oddychania (aktywizacja mięśni oddechowych);
 - 3) usprawnianie siły, długości i równomierności wydechu;
 - 4) usprawnianie koordynacji oddychania i mówienia.

Efekty szkolenia

Uczestnik szkolenia powinien wykazać się:

1. Wiedzą o objawach zaburzeń oddychania występujących u pacjentów w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19.

2. Umiejętnością oceny różnych aspektów oddychania u pacjentów w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19.
3. Umiejętnością wyznaczania odpowiednich celów i strategii postępowania logopedycznego w odniesieniu do osób z zaburzeniami oddychania w wyniku choroby COVID-19.
4. Umiejętnością programowania terapii logopedycznej dla pacjentów z zaburzeniami oddychania w wyniku choroby COVID-19 oraz dostosowania metod terapeutycznych do objawów zaburzeń.
5. Wiedzą o znaczeniu wielospecjalistycznej współpracy (logopeda, pulmonolog, fizjoterapeuta, psycholog) w opiece nad pacjentem zaburzeniami oddychania w wyniku choroby COVID-19.
6. Wiedzą z zakresu odpowiedzialności logopedy za podejmowane działania diagnostyczno-terapeutyczne wobec pacjentów z zaburzeniami oddychania w wyniku choroby COVID-19.

Moduł IV

Diagnoza i terapia pacjentów z zaburzeniami głosu w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19

Czas trwania – 3 godz. dydaktyczne (3 x 45 min)

Treści szkolenia:

1. Patomechanizmy zaburzeń głosu u pacjentów w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19:
 - 1) mechaniczne uszkodzenia narządu głosu (w wyniku intubacji, silnego kaszlu);
 - 2) postwirusowe porażenie lub niedowład fałdu(ów) głosowego(ych);
 - 3) chroniczne zmęczenie i czynniki o charakterze psychogennym wynikające z napięcia emocjonalnego towarzyszącego chorobie COVID-19.
2. Sposoby oceny głosu u pacjentów w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19:
 - 1) dostosowanie procesu diagnozy logopedycznej do patomechanizmu zaburzeń głosu i możliwości pacjenta;
 - 2) interdyscyplinarna diagnoza zaburzeń głosu u pacjenta w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19 (współpraca z foniatrą, fizjoterapeutą, psychologiem);
 - 3) odsłuchowa ocena głosu (skala GRBAS, wskaźnik niepełnosprawności głosowej VHI, skala dyskomfortu traktu głosowego – VTD; dodatkowo ocena postawy ciała, oddychania, budowy, napięcia mięśniowego i sprawności motorycznej narządów artykulacyjnych, artykulacji).
3. Usprawnianie czynności fonacyjnej u pacjentów w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19:
 - 1) dostosowanie metod terapii logopedycznej do patomechanizmu zaburzeń głosu, fazy zdrowienia i możliwości pacjenta;
 - 2) kształtowanie prawidłowego napięcia mięśniowego i postawy ciała;

- 3) usprawnianie prawidłowego napięcia mięśniowego i motoryki narządów artykulacyjnych;
- 4) kształtowanie umiejętności relaksacji;
- 5) usprawnianie rezonatorów (głowych i piersiowych);
- 6) kształtowanie miękkiego nastawienia głosowego;
- 7) ćwiczenia wyrazistej artykulacji;
- 8) metody pracy nad głosem;
- 9) interdyscyplinarna terapia zaburzeń głosu u pacjenta w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19 (współpraca z foniatrą, fizjoterapeutą, psychologiem).

Efekty szkolenia

Uczestnik szkolenia powinien wykazać się:

1. Wiedzą dotyczącą patomechanizmu zaburzeń głosu u pacjentów w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19.
2. Umiejętnością oceny czynności fonacyjnych u pacjentów w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19.
3. Umiejętnością wyznaczania odpowiednich celów i strategii postępowania logopedycznego w odniesieniu do osób z zaburzeniami głosu w wyniku choroby COVID-19.
4. Umiejętnością programowania terapii logopedycznej dla pacjentów z zaburzeniami głosu w wyniku choroby COVID-19 oraz dostosowania metod terapeutycznych do patomechanizmu zaburzeń głosu i stanu klinicznego pacjenta.
5. Wiedzą dotyczącą znaczenia wielospecjalistycznej współpracy (foniatra, logopeda, fizjoterapeuta, psycholog) w opiece nad pacjentem z zaburzeniami głosu w wyniku choroby COVID-19.
6. Wiedzą z zakresu odpowiedzialności logopedów za podejmowane działania diagnostyczno-terapeutyczne wobec pacjentów z zaburzeniami głosu w wyniku choroby COVID-19.

Moduł V

Diagnoza i terapia pacjentów z zaburzeniami sprawności językowych i komunikacyjnych w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19

Czas trwania – 5 godz. dydaktycznych (5 x 45 min)

Treści szkolenia:

1. Bezpośrednie i odległe konsekwencje zakażenia koronawirusem SARS-CoV-2 dla językowego i komunikacyjnego funkcjonowania człowieka.
2. Możliwości komunikacyjne pacjenta z chorobą COVID-19 w ostrej fazie choroby – kryteria doboru i zasady wprowadzania alternatywnych metod komunikacji.

3. Pojęcie „mgły mózgowej” u pacjentów po zakażeniu koronawirusem SARS-CoV-2 i kryteria rozpoznawania łagodnych zaburzeń poznawczych (MCI).
4. Zaburzenia sprawności językowych i komunikacyjnych w obrazie „mgły mózgowej” u pacjentów po przebyciu choroby COVID-19:
 - 1) trudności nominacyjne;
 - 2) trudności w rozumieniu wypowiedzi mówionych i pisanych złożonych formalnie i semantycznie;
 - 3) zaburzenia spójności formalnej i semantycznej w wypowiedziach monologowych i dialogowych;
 - 4) trudności w czytaniu i pisaniu.
5. Zaburzenia sprawności językowych i komunikacyjnych w następstwie powikłań neurologicznych (np. udaru) po przebyciu choroby COVID-19.
6. Zasady wielospecjalistycznej opieki nad pacjentem w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19 (logopeda, lekarz, psycholog, fizjoterapeuta).
7. Metody oceny sprawności językowych (artykulacyjnych, prozodycznych, leksykalno-semantycznych, fleksyjnych, składniowych) i komunikacyjnych u pacjenta w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19 na potrzeby diagnozy logopedycznej (wywiad, ukierunkowana obserwacja, próby eksperymentalno-kliniczne, skale i testy przesiewowe).
8. Ocena czynności językowych (rozumienie, powtarzanie, mówienie, pisanie, czytanie) u pacjenta w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19 w warunkach szpitalnych i ambulatoryjnych.
9. Interpretacja wyników badania logopedycznego w kontekście klinicznej oceny pacjenta w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19.
10. Diagnoza różnicowa zaburzeń mowy spowodowanych chorobą COVID-19 u dzieci (różnicowanie cech rozwojowych z objawami zaburzeń) i dorosłych ze współchorobowością (rozpoznawanie zaburzeń językowych i komunikacyjnych w obrazie łagodnych zaburzeń poznawczych – MCI, demencji, afazji, pragnozji i dyzartrii).
11. Stymulowanie aktywności językowej i komunikacyjnej pacjenta z chorobą COVID-19 we wczesnej fazie zdrowienia z uwzględnieniem jego możliwości i potrzeb.
12. Terapia zaburzeń czynności językowych i komunikacyjnych u pacjentów z objawami „mgły mózgowej” w wyniku choroby COVID-19 w odległym okresie po zachorowaniu.
13. Funkcjonowanie pacjenta z zaburzeniami sprawności językowych i komunikacyjnych w środowisku społecznym:
 - 1) strategie kompensacyjne;
 - 2) oddziaływania aktywizujące i stymulujące;
 - 3) instruktaż dla pacjenta i jego rodziny.

Efekty szkolenia

Uczestnik szkolenia powinien wykazać się:

1. Znajomością bezpośredniego i odległego wpływu zakażenia koronawirusem SARS-CoV-2 na językową i komunikacyjną sprawność chorego.
2. Wiedzą o mechanizmach ograniczeń komunikacyjnych możliwości pacjenta z chorobą COVID-19 w ostrej fazie choroby, znajomością alternatywnych metod komunikacji i umiejętnością ich wyboru adekwatnie do możliwości i potrzeb chorego.
3. Wiedzą o możliwych trudnościach językowych i komunikacyjnych oraz deficytach poznawczych u pacjentów po zakażeniu koronawirusem SARS-CoV-2 (objawach „mgły mózgowej” i zaburzeniach mowy spowodowanych powikłaniami neurologicznymi w wyniku choroby COVID-19, np. udarem mózgu).
4. Umiejętnością oceny sprawności językowych (artykulacyjnych, prozodycznych, leksykalno-semantycznych, fleksyjnych, składniowych) i czynności językowych (rozumienie, powtarzanie, mówienie, czytanie, pisanie) u pacjenta w przebiegu i po przebyciu choroby COVID-19 w warunkach szpitalnych, ambulatoryjnych oraz za pośrednictwem technik komunikowania audio – video na odległość.
5. Umiejętnością zinterpretowania wyników badania logopedycznego w kontekście klinicznej oceny pacjenta po zakażeniu koronawirusem SARS-CoV-2, różnicowania objawów zaburzeń mowy u pacjentów z wielochorobowością i postawienia rozpoznania logopedycznego.
6. Umiejętnością opracowania programu i prowadzenia terapii logopedycznej pacjentów z objawami „mgły mózgowej” w wyniku choroby COVID-19 oraz pacjentów ze sprzężonymi zaburzeniami mowy w przebiegu powikłanej historii choroby.
7. Umiejętnością współpracy z innymi specjalistami w opiece nad pacjentem z chorobą COVID-19 we wczesnej i późnej fazie choroby (logopeda, lekarz, fizjoterapeuta, psycholog) oraz rodziną pacjenta.

G. Ocena uzyskanej przez uczestników szkolenia wiedzy i umiejętności.

1. Ocena uzyskanej przez uczestników szkolenia wiedzy i umiejętności kończy się egzaminem, który jest przeprowadzany w formie testu za pośrednictwem sieci internetowej z ograniczonym dostępem (w formie online), udostępnionego na platformie szkoleniowej, zgodnie z zasadami określonymi w Regulaminie rekrutacji i uczestnictwa w projekcie.
2. Warunkiem przystąpienia do egzaminu jest udział w zajęciach, odpowiadających co najmniej 70% czasu trwania szkolenia.
3. Egzamin jest przeprowadzany w jednakowym terminie dla wszystkich uczestników szkolenia.

4. Egzamin składa się z co najmniej 15 pytań testowych, każde z 4 odpowiedziami, w tym jedną prawidłową.
5. Pozytywny wynik z egzaminu uzyskuje osoba zdająca, która otrzymała z testu 70% prawidłowo udzielonych odpowiedzi.
6. Pozytywny wynik z egzaminu uprawnia do uzyskania zaświadczenia o ukończeniu szkolenia.

Zalecana literatura:

1. Gacka E., 2021, Wstępne rozpoznanie trudności w zakresie komunikacji językowej, głosu oraz czynności prymarnych u osób po przebytej infekcji COVID-19. Badania własne, „Logopedia”, t. 50, z. 2, s. 145-156.
2. Grabias S., Panasiuk J., Woźniak T. (red.), 2015, Logopedia. Standardy postępowania logopedycznego, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
3. Ulman M., 2021, Zaburzenia sprawności językowych i funkcji poznawczych po zakażeniu SARS-CoV-2. Przegląd badań. „Logopedia”, t. 50, z. 2, s. 117-125.
4. Wawrzyniak A., Karolina Kuczborska, Agnieszka Lipińska-Opałka, Agata Będzichowska, Bolesław Kalicki, 2019, Koronawirus 2019-nCoV – transmisja zakażenia, objawy i leczenie., „Pediatria i Medycyna Rodzinna” 15 (4), s. 1-5.
5. Flisiak R., Horban A., Jaroszewicz J., Kozielowicz D., Mastalerz-Migas A., Owczuk R., Parczewski M., Pawłowska M., Piekarska A., Simon K., Tomasiewicz K., Zarębska-Michaluk D., 2021, Zalecenia postępowania w zakażeniach SARS-CoV-2 Polskiego Towarzystwa Epidemiologów i Lekarzy Chorób Zakaźnych (26.04.2021), https://www.mp.pl/artykuly.html?spec_id=36.